

3. Беларусь заняла 64 позицию в “Глобальном индексе инноваций”. URL: <http://doingbusiness.by/belarus-zanyala-64-poziciyu-v-globalnom-innovacionnom-indekse>.
4. Государственная программа развития цифровой экономики и информационного общества на 2016-2020 годы. URL: https://www.mpt.gov.by/sites/default/files/gos_programma_2016.pdf.
5. ИТ в Беларуси. URL: <https://www.belarus.by/ru/business/doing-business/it-belarus>.
6. Концепция Государственной программы инновационного развития Республики Беларусь на 2021-2025 гг. Минск, 2020. 58 с. URL: <http://belisa.org.by/pdf/2020/GPIR.pdf>.
7. Лузгина А. Цифровая трансформация национальной экономики: вызовы и перспективы развития // Банкаўскі веснік, Сакавік. 2020. С. 100-106. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/16219/1/Zbirnuk_tez_Cinnisni_orienturu_2020.pdf.
8. Макарецькая Т. Д. Перспективы развития цифровой экономики в Республике Беларусь. С. 37-39. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/perspektivy-razvitiya-tsifrovoy-ekonomiki-v-respublike-belarus/viewer>.
9. Национальная стратегия устойчивого социально-экономического развития Республики Беларусь на период до 2030 г. Минск, 2017. 148 с. URL: <https://www.economy.gov.by/uploads/files/NSUR2030/Natsionalnaja-strategija-ustojchivogo-sotsialno-ekonomicheskogo-razvitija-Respubliki-Belarus-na-period-do-2030-goda.pdf>.
10. О развитии цифровой экономики Декрет № 8 от 21 декабря 2017 г. URL: <https://president.gov.by/ru/documents/dekret-8-ot-21-dekabrya-2017-g-17716>.
11. Постановление Совета Министров Республики Беларусь 2 февраля 2021 г. №66 О Государственной программе “Цифровое развитие Беларуси” на 2021-2025 годы. 61 с. URL: https://pravo.by/upload/docs/op/C22100066_1612472400.pdf.
12. Стратегия развития информатизации в Республике Беларусь на 2016-2022 годы. URL: <http://nmo.basnet.by/informatization.PDF>. 13. Электронное правительство. URL: <https://nces.by/e-government/>

Віктор ГРУШКО

*кандидат економічних наук, доцент,
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

ПАРЕЙДОЛЬНА ІЛЮЗІЯ РИНКУ І СОЦІАЛЬНІ КОНТРАСТИ

У середині ХІХ ст. британський філософ, соціолог, економіст Джон Стюарт Мілль у своїй книзі «Принципи політичної економії» вперше почав обґрунтовувати неспроможність ринкового механізму вирішувати проблеми суспільства. Відтоді на вади ринку звертали увагу не раз. При

цьому західні вчені звертали увагу переважно на окремі негативні його прояви, а в соціалістичних країнах взагалі трактували ринок, як шкідливий економічний механізм. Практика життя виявляла, що «невидима рука ринку» не захищає природне середовища, не вирішує проблему соціального захисту, не розв'язує демографічні проблеми соціуму тощо. Ринковий механізм виявляє свою нездатність ефективно використовувати ресурси. Учасники ринку повсякчас діють всупереч висновкам теорії про функціонування ринкового механізму, приховуючи свої справжні наміри і цілі, використовуючи будь-які засоби для одержання переваг над своїми конкурентами. Ринок не здатний точно визначати внесок кожного у досягнутий результат, якщо дії були колективні. Ринковий механізм перестає діяти у тій частині економіки, де трансакції здійснюються за рамками ринкових відносин.

Ринок не забезпечує роботу громадської сфери життя суспільства, функціонування інфраструктури, обороноздатність країни, збереження природного середовища, охорону здоров'я, ефективність освіти, розвиток культури і т.д. Не володіє ринок здатністю сам по собі розбудовувати низькоокупні чи довгоокупні сфери економіки, від яких залежить перспектива розвитку всього господарського комплексу. Наприклад, у країнах ЄС на сьогодні інфраструктурні проекти реалізуються переважно при безпосередній участі національних держав. Міністерство оборони США стало ініціатором створення електронної мережі, що згодом трансформувалась в Інтернет. Не завдяки ринкового механізму людство вступило у космічну еру.

Лобіювання процесу лібералізації ринків переважно використовується як економічна стратегія тих хто ставить собі за мету їх завоювати. Пропаганда лібералізації ринків це форма прихованої боротьби зі своїми конкурентами на їх національних ринках. Лібералізація ринків усуває інститути країни від впливу на процеси в економіці і таким чином не лише позбавляє власних громадян захисту зі свого боку, але й створює конкурентні переваги на власних ринках для тих хто націлений одержувати доходи за рахунок самої держави та її населення. Французький підприємець Мішель Пейбро, доводить, що вільна торгівля між країнами, загрожуює підкоренню економічно сильними слабких.

Факти, у свою чергу свідчать, що лише ті країни зуміли досягти високого розвитку своїх економік, в яких державні інститути проявляли суб'єктність, протягом тривалого часу реалізуючи системну стратегію підтримки вітчизняних компаній як на національному так і на світових ринках. Разом з цим саме завдяки методичній роботі інститутів держав

спрямованої на модернізацію національних економік вдавалось досягати якісних позитивних змін у результативності їх діяльності. Інновації в економіках країн світу відбуваються не під впливом саморегулюючої сили ринку, оскільки економічні одиниці зацікавлені у прибутковості, а не у витрачаннях своїх зусиль і ресурсів на техніко-технологічну модернізацію, яка сама по собі не гарантує майбутній ріст доходів. Тому лише продумані державні стратегії стимулювання пріоритетних наукових досліджень, які важливі для розвитку національної економіки, а також сприяння впровадженню передової техніки і технології на своїй території здатні забезпечити прогрес і підвищення добробуту суспільства.

Ринку, після занепаду соціалістичних економік, надали перебільшене значення, у першу чергу, через ефект парейдольної ілюзії (з давньогрецької – «поруч», «близько», «відхилення від чого-небудь»). Змінивши фокус уваги, змістивши його з ринкового середовища на суб'єкти та об'єкти ринку стає очевидним, що «невидима рука ринку» має у кожному конкретному випадку конкретні «прізвища, імена і по-батькові» та реалізацію конкретними особами своїх власних інтересів. Суб'єкти ринку, це економічні одиниці різної потужності, а об'єкти – матеріальні і нематеріальні цінності. Важливість фокусу зосередження уваги розкриває архітектор ринкових перетворень у російській економіці Єгор Гайдар, який у своїй статті в «Московских новостях» за 8 жовтня 1989 року написав: «Ринкові відносини зовсім не є єдиними для всіх країн і народів ... ринок не дає відповіді на питання: хто має привласнювати результати виробництва ... Все залежить від розподілу власності та влади». Твердження, що ринок володіє здатністю забезпечувати багатогранний прогрес суспільства, гарантувати ріст добробуту, утверджувати справедливість та задовольняти значну кількість інших запитів суспільства, не підтверджуються практикою жодної країни світу.

Жодна економіка не спроможна досягати високого рівня ефективності свого функціонування без відлагодженої інституційної інфраструктури, адекватних вимогам часу законів, процедур вирішення конфліктів, механізмів визначення рівня відповідальності, встановлення прав та обов'язків власників тощо. Ринок сам по собі не спроможний вирішувати усі суспільні проблеми та ефективно реагувати на усі виклики. Ринок здатний лише доповнювати державу та її інститути, але не спроможний їх замінити. Без цілеспрямованого впливу державних інститутів ринок набуває ознак некерованої та руйнівної стихії.

Не місця чи процеси, самі по собі щось створюють, а ті, що володіють власною суб'єктністю, свободою волі і здатністю діяти. При цьому

масштаби їх впливу визначається вагомістю ресурсів (капіталів), якими суб'єкти володіють, розпоряджаються чи управляють.

До масштабного процесу роздержавлення і приватизації державного майна Україна мала ознаки цілком економічно розвинутої держави з потужною промисловістю. До проведення квазіреформ економіка України протягом тривалого часу зростала. Проте з часу переходу промислових підприємств у руки, які, як очікувалось, мали б стати «ефективними власниками», суспільство зазнало значні втрати: у держави були відчужені її активи, рівень виробництва – скоротився, модернізація приватизованих промислових підприємств – не проведеться, поступлення в бюджет країни – скоротились, сформована олігархія перепідпорядкувала інститути держави своїм інтересам, позбавивши суспільство інструментів свого захисту. «Невидима рука ринку», як широко пропагований механізм досягнення економічного процвітання за три десятки років так і не дав в Україні, як і в інших країнах очікуваних позитивних результатів.

Практика вільної ринкової економіки породжує соціальні контрасти, а не гармонійний розвиток суспільства. Професор Роберт Макчесні із Іллінойського університету США охарактеризував таку практику наступним чином: «Неолібералізм – це політика, за допомогою якої відносно невелика група людей, керуючись власними приватними інтересами, здатна поставити під свій контроль більшу частину соціального життя, до того ж вона використовує цей контроль з метою збільшення своєї особистої користі».

Ліберальна ринкова економіка пропагує підхід, згідно якого люди мають самі турбуватися про себе, ведучи економічне змагання між собою. Держава при цьому має не втручаючись у перебіг цієї конкурентної боротьби між економічними одиницями. З утвердженням у суспільстві конкурентного духу у ньому формується стан «війни всіх проти всіх», описаний Томасом Гоббсом. Американським вченим Ноамом Хомським неоліберальна ринкова економіка була охарактеризована, як «соціалізм для багатих», де потреби пересічних людей жодним чином не враховуються. Ноам Хомський дійшов висновку, що неолібералізм, з його принципами нерегульованого ринку, є інструментом підпорядкування економік інших держав.

Твердження, що урядові структури не здатні ефективно управляти економікою, у реальності є нав'язаний зацікавленими суб'єктами міф. Інститути держави у дійсності, відіграють надважливу роль в організації економіки усіх економічно успішних країн.

Ще на початку ХХ ст. ідеї ліберальної економіки, переваги інтересів окремої особи над суспільними були панівними в науці і в практиці застосування. Проте із наростанням кризових явищ між двома світовими війнами у світовій економіці і з приходом до влади у низці країн прихильників ідей Маркса, розгорнувся процес переосмислення ідеї благодітельного впливу на економіку «невидимої руки ринку». Як наслідок починаючи з 30-их і 40-их років минулого століття у багатьох капіталістичних країнах розгорнувся процес зростання свідомого втручання з боку державних інститутів в економіку, спрямовуючи активність усіх суб'єктів економічної взаємодії у вигідне для суспільства русло.

Згідно австрійського економіста Фрідріха Гаєка не ринкова випадковість, а свідоме спрямування управлінськими структурами держави суспільної енергії на досягнення пріоритетних суспільнозначимих цілей. Свідомі управлінські рішення можуть бути як вірні так і помилкові, більшою чи меншою мірою ефективні, у той час, коли ринкова стихія сама по собі ніколи не спроможеться реалізувати суспільний інтерес, значимий для держави проект, модернізувати економіку, справедливо розподілити блага, забезпечити соціальний захист, зберегти природу тощо. Свідомо прийняті помилкові рішення можна більше не повторювати, а очікування від ринку, що він сам по собі забезпечить соціально-економічний прогрес аналогічний до віри у здатність хаотичного руху елементів збудувати комусь будинок.

Ірина ГОРОХОВЯНКО

магістрантка,

Тернопільський національний педагогічний університет

імені Володимира Гнатюка

м. Тернопіль, Україна

КОМУНІКАЦІЯ ЯК ЦІННІСТЬ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Поняття цінностей є дуже важливим у сучасному суспільстві. Адже саме ті орієнтири, які обирає собі людина прямо впливають на життя усього суспільства. Тому кожна особистість має відповідально і свідомо формувати власні канони поведінки та усвідомлювати можливі наслідки, які матимуть вплив на життя інших.